

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

LUSTREERADT MAGASIN

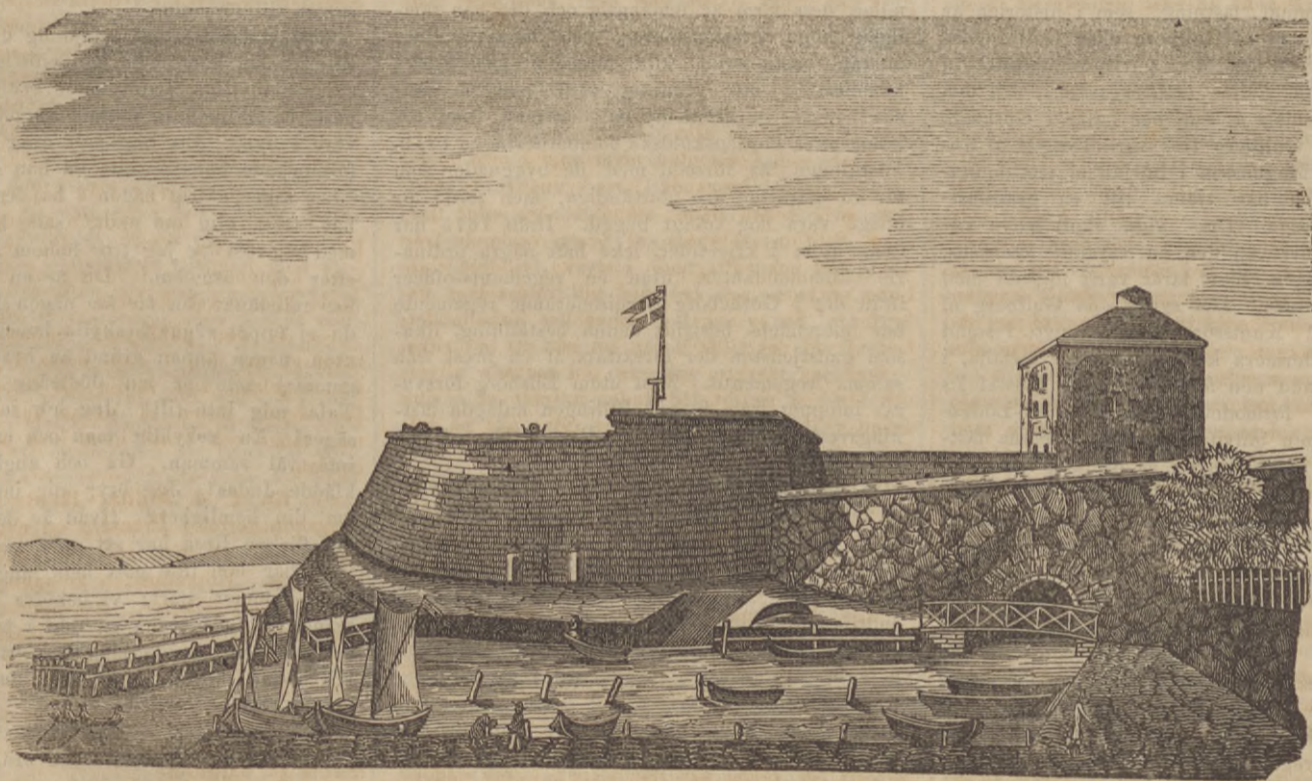

Nr 7.

Gotheborg Lördagen den 18de Februari.

1854.

En blick på de fästningsverk, som äro bestämda att skydda Gotheborg för fiendtliga anfall.

NYA ELFSBORGS FÄSTNING FRÅN HAMNEN.

Under en tid, då sjelfva behovet af en neutralitetsförklaring allra kraftigast bevisar, att någon fara måste finnas för fredens bibehållande och då således äfven de som se sakerna från den mildaste sidan måste medgifva att kriget möjligen står för dörren, blir det mer än anuars af intresse att göra sig reda för de medel till försvar, som kunna stå fäderneslandet tillbuds vid ett anfall af en öfvermäktig fiende.

I gamla tider, då krig hörde till ordningen för dagen och för det mesta fördes utan någon bestämd afsigt att vinna ett visst ändamål, endast derföre att de styrande i de särskilda länderna råkat bli litet oense, var det vanligt att kämpa om fasta orter. Den angripna parten inneslöt sig i sina fästningar, till dess den hunnit samla tillräckliga stridskrafter att på öppna fältet med framgång kunna möta fienden. Följden häraf blef att kriget kunde föras med min-

dre kraftansträngning för tillfället, men de blefvo ock för det mesta otillbörligen utdragna på längden. Man fann ock ofta ett så stort besvär i att återtaga sina egna fästningar, när de på ett eller annat sätt råkat komma i fiendens hand, att det ofta blef tvifvelaktigt om de i det hela varit till någon verklig nytta. I samma mån som krigen blefvo mera sällsynta och den oberäkneliga skada de åstadkomma blef alltmera insedd och erkänd, fann man också fördelen af att, då krigstillståndet till slut ej kunde undvikas, åtminstone göra det så kort som möjligt; den angripande lemnade fästningarna ointagna bakom sig, säker att om landet var eröfradt skulle nog de fasta platserna följa med, och den angripne fann det fördelaktigare att, i fall omständigheterna gjorde det nödvändigt att tills vidare låta fienden ostördt ockupera en del af sitt område, lemna detta alldeles oförsvaradt än

späckadt med fästningar. En sådan riktning har äfven gjort sig gällande i vårt fädernesland de flesta af våra forna fästningar äro nu raserade. Vi vilja hoppas att denna åtgärd skall framdeles visa sig vara välbetänkt.

I ett fall är det dock synbart att befästningar alltid blifva nyttiga eller snarare nödvändiga, då fråga nämligen är om att skydda någon vigtig enskild punkt för oförutsedda anfall och öfverrumplingar. Näst Stockholm såsom säte för regeringen, embetsverken, banken och de största allmänna kassorna, finnes väl ingen ort i Sverige, på hvilken ett plötsligt fiendtligt anfall skulle vara kännbarare än Gotheborg, såsom rikets största handelsstad. Ifrån början var Gotheborg, som både i norr och söder på nära håll omgafs af fiendtliga områden, en starkt befästad stad. I samma mån som faran för anfall från landsidan minskats, har man emellertid allt

mera låtit de gamla fästningsverken förfalla och slutligen planmässigt nedrivit dem: snart äro de nyligen upprensade vallgravarna och de oregelbundna nybyggda kvarteren, som följa dess vinklar och krökningar, de enda spåren till att Götheborg fordom varit en fästning. Faran af anfall från sjösidan är deremot ingalunda mindre än förut, utan ojämförligt större, i följd af de ofantliga nyare framstegen i allt som rör sjöväsendet, och vi ha alltför fårska prof på den förstöring en örlogsflotta kan åstadkomma för att icke inse nödvändigheten af att kunna spärra inloppet till Götheborg för en fiendtlig flotta.

Låtom då tillse hvad skydd vi i detta afseende ha att vänta af redan befintliga försvarsverk. Vi följa härvid Granbergs "Beskrifning om Götheborg"; sedan hans tid ha förhållandena oss veterligen ej förändrat sig.

"Då Götheborg grundlades hörde Bohus-fästning, som endast $1\frac{3}{4}$ mil härifrån är belägen, till Norge. Den blef länge ansedd, som en fästning af första rangen, och äfven sedan Bohuslän med Sverige blifvit förenadt, bibehölls den såsom en försvarspunkt för Götheborg; dels för inbrott ifrån Norge på landsidan, dels för anfall genom Nordre-Elf. För att hindra dessa sednare har tillika en försänkning varit gjord vid elfvens utlopp, hvilken likväl icke nu hindrar smärre fartyg att inlöpa der. En annan försänkning finnes der Nordre-Elf börjar; den har förmodligen blifvit gjord under något krig, till skydd för Bohus. För öfrigt har Götheborg till sitt försvar åt landsidan ägt tvenne skansar, hvilka väl ännu äro i behåll, men förmodligen icke i tillstånd att nu mera gagna som fästningar, äfven om deras läge gjorde dem tjänliga att uppfylla sitt ändamål. De bära namn af *Vestgötha Lejon* (eller, allmänna, *Lejonet*) och *Kronan*. Vestgötha Lejon har intagit rummet efter en gammal fästning, som i historien är känd under namn af Gullberg eller Gullbrands-hus; hvarföre också det närvarande fästet af allmogem ännu kallas *Gullbergsskans*, och den gren af Möldals å, som här faller i Göthaelf, *Gullbergs-å*. Gullberg tros vara byggd af Konung Birger Magnusson i början af trettonhundradetalet och har tjänat till en gränsfästning mot Norge. Dess vidd skall hafva varit mycket större än den nu varande skansens, ehuru fästningen blott läser varit försedd med murar, utan torn. Det synes som Gullberg af Konung Carl Knutsson varit på nytt i stånd satt, men sedermera kommit att åter förfalla, i hvilket tillstånd den förblifvit under Gustaf I:s regering och förmodligen till dess Ny-Lödese sednare gången blifvit uppbyggt. Denna fästning blef år 1612 intagen af Konung Christian IV af Danmark, sedan den varit hårdt belägrad, och lika envist försvarad, icke allenast af den tappra kommandanten Märten Krakow, utan äfven, sedan han blifvit sårad, af dess icke mindre tappra hustru, Emerentia Pauli, som, vid en af Danskarna företagna stormning, skall hafva drifvit dem tillbaka derigenom att hon låtit koka stark lut, som sjudande östes öfver de stormande. Då Gullberg genom freden återställdes till Sverige, var fästningsverket förstördt, och regeringen fann icke för godt att åter låta sätta det i stånd förr än 1643, då befallning gafs att berget skulle förses med jordvallar. Men detta arbete förstördes åter på Konung Carl XI:s befallning 1687, och man började i dess ställe att uppbygga den nuvarande skansen, som utgöres af ett rundt torn med 24 fots tjocka murar. Det består af tre våningar, och har dessutom vid foten fyra starka hvällda Kasematter. Ofvanpå taket, som äfven är hvälft, och åtminstone varit bombfritt och blybetäckt, har fordom stått ett Lejon, som vändt sig åt nordan, hållande med den ena foten en oval sköld med Sveriges vapen och i den andra ett svärd. Sednare tidens belägringskonst gör likväl denna skans onyttig, emedan den kan beskutas ifrån berg, som ligga inom ganska kort afstånd. Den har också på flera år icke varit ansedd såsom någon vigtig försvarspunkt, och läser endast vara föreslagen att användas till förvaringshus åt det krut som icke rymmes i de träd-kapeller, hvilka på stadens bekostnad här bredvid blifvit uppbygda.

Helt nära skansen Lejonet ligger Randängen, der Hannibal Schested blef slagen af de Svenska år 1644.

Den andra Skansen, *Kronan*, är uppbyggd på ett berg vid vars fot förstaden Haga ligger. Berget har förut burit namn af Ryssås eller Risås, och ofvanpå varit skogbevuxet. Efter skogens bortrödjande har man här, 1650, börjat med anläggningen af torf-vallar; men Carl XI lät i deras ställe år 1687 upprea ett åttkantigt torn, med 24 fots tjocka murar af gråsten, och af fyra våningar, hvaraf de två medlersta varit batterier för kanoner. Ofvanpå har stått en kopparbeslagen förgyllt krona, som skall hafva varit så stor att tolf personer deruti kunnat rymmas. Genom en kommunikations linna, och en med vatten omgifven bombfri Kapuniär, hvilka båda blifvit anlagda 1689, har, som förut är sagdt, denna skansens fästningsverk stått i förbindelse med stadens, ehuru förbindelsen endast kunde begagnas på bekostnad af förstaden, som låg emellan. Tornet är för öfrigt omgifvet af murade vallar, och för en garnison finnas här långt flera bekvämligheter och mera utrymme än på skansen Lejonet. Dess läge är likväl icke fördelaktigare, emedan den äfven har höga berg i sitt grannskap.

Gamla Elfsborgs fästning tjänade ännu vid Götheborgs anläggning till att försvara inloppet. Den uppfyllde likväl icke ändamålet, och derföre anlades Ny-Elfsborg, efter Danskarnas inbrott 1664, på samma holme der de uppbyggt sitt blockhus. Anläggningen skall hafva skett omkring 1646, ehuru fästningen icke torde hafva blifvit färdig förr än 1654, då en Erik Larsson blef Kommandant der. Gamla Elfsborg raserades 1660. Nya Elfsborg är anlagd på tvenne holmar, midt för mynningen af den lilla Vikefjorden i hvilken Göthaelfs södra gren utfaller, dess form är femkantig och den har tämligen höga gråstensmurar, och låga raveliner mellan bastionerna, alla försedda med grofva kanoner. I ett fyrkantigt torn finnes en ganska hyggelig garnisons-kyrka, der man ännu ser kulor efter Tordensköldska bombarderingen 1719. Fästningen är försedd med de byggnader som för en garnison äro nödvändiga, men torde för öfrigt vara nog trängt byggd. Ifrån 1675 har den, utom i krigstider, icke haft några ordinarie kommandanter, utan en regements-officer ifrån det i Götheborg garnisonerande regementet har merendels bestridit denna beställning, liksom gudstjensten der förrättats af en prest från samma regementet. Men utom Elfsborg försvaras inloppet från de vid Billingen anlagda fästningsverk, så väl som från Rya Nabbe på Hisingen."

Af det föregående torde vara lätt nog att inse huru föga tillräcklig Nya Elfsborgs fästning, äfven med tillhjälp af de små skansarna i sjelfva elfmynningen vid Billingen och Rya Nabbe, kunde vara att stänga vägen för en stark fiendtlig flotta som kunde hota Götheborg. Besinna vi åter hvilken fiende som på detta håll skulle vara fruktansvärd, så är tydligt att, så länge England deltar i kriget, det också ensamt kan inge farhåga. Redan häri ligger ett skäl, hvarföre Sverige, äfven oafsedt alla nationella sympathier och antipathier, aldrig kan föra krig med England.

Gabriels Giftermål.

(Forts. från sid. 45).

"Jag kan gifta mig med Rosa med godt samvete, nu!" Det finns många trakter i världen, der man skulle gifva en föga sann skildring af menniskonaturen, om man låte en son vara genouträngd af den öfvertygelsen att ett brott mot en annans lif och mot gästfrihetens lagar, i hemlighet begånget af hans fader, skulle göra honom sjelf, ehuru fri från all delaktighet deruti, ovärdig att fullfölja sin förbindelse med sin trolofvade. Ibland det enkla folk som bebodde Gabriels hemland var dock en sådan ytterlig samvetsömhet som hans ingalunda något ovanligt undantag från allmänt gällande regler. Ehuru okunniga och vidskepliga, öfvade Bretagne's innevånare gästfrihetens pligter lika samvetsgrannt som de pligter deras religion föreskref

dem. Närvaron af en främmande gäst i deras hem, han måtte vara rik eller fattig, var dem helig. Öfver hans trygghet och säkerhet voro de särskildt skyldiga att yaka — för hans egendom voro de särskildt ansvariga. Voro de också sjelfva halfdöda af hunger, delade de ändock lika villigt sin sista brödkant med honom som de skulle delat den med sina egna barn. Hvarje brott mot gästfrihetens dygd, i hvilken de voro födda och uppfostrade, betraktades af dem med en allmän afsky och straffades genom en allmän förbannelse. Denna vanära var det som utgjorde främsta föremålet för Gabriels tankar bredvid farfadrens dödsbädd; hans fruktan för denna ytterliga vanheder, som aldrig kunde utplånas, gjorde honom mällös inför Rosa och fyllde honom så med blygsel och fasa att han kände sig ovärdig att se henne i ansigtet; och då hans sökande under Köpmannens Bord hade öfvertygat honom om att der icke fanns det ringaste spår till det brott, hvarom den gamle mannen talat, fann den saliga känslan af att en sten nu blifvit lyft från hans hjerta, den gränslösa tillfredställelsen öfver denna upptäckt, sitt enda uttryck i den tanke, som uttalades i hans första ord: — han kunde nu gifta sig med Rosa med ett godt samvete; ty han var son af en hederlig man.

När han kom tillbaka till hyddan, var François ännu icke återkommen. Rosa blef förvånad öfver förändringen i Gabriels uppförande; till och med Pierre och barnen gifvo akt derpå. Hvilan och värmen i rummet hade nu så pass mycket upplifvat den yngre brodern, att han kunde göra någon reda för farorna och äfventyren om natten ute på sjön. De suto ännu och lyssnade till gossens berättelse, då François slutligen kom tillbaka hem. Det var nu Gabriel som räckte ut sin hand och gjorde det första steget till försoning.

Till Gabriels stora förvåning drog hans fader tillbaka sin hand, när han ville fatta den. François' ombytliga lynne hade synbarligen undergått en fullkomlig förändring under hans frånvaro i byn. Ett bestämdt drag af misstroende förörkade hans ansigte då han såg på sin son. "Jag tager aldrig någon i handen som en gång har trott mig om ondt," sade han häftigt och med hög röst "ty jag tror honom aldrig om godt efter den stunden. Du är en elak son. Du har misstänkt din far för någon skändlighet, som du ej öppet vågar beskylla honom för, och det utan någon annan grund än hvad en halfänig gammal man på sin dödsäng pratat i yrsel. Tala mig inte till! Jag hör inte på hvad du säger! En oskyldig man och en spion trifvas inte väl samman. Gå och angif mig, du förklädde Judas! Jag bryr mig inte om dig eller om din hemlighet? Hvad är det väl som den der flickan Rosa har att göra här ännu? Hvarföre har hon inte gått hem längesedan? Presten kommer snart; vi behöfva ej några främmande här, då vi ha en död i huset. Följ henne hem till bondgården och stanna kvar der hos henne, om du så tycker: du har här intet att sköta."

Der låg något i hans sätt och i hans blick under det han yttrade dessa ord, något så besynnerligt, så hemskt, något ännu mycket uttrycksfullare än sjelfva orden, ehuru bittra de voro, att Gabriels mod ögonblickligen sjönk; och nästan på samma gång trängde sig den förfärliga tanken med oemotståndlig makt på honom — kunde det icke hända att hans far följt efter honom till Köpmannens Bord? Äfven om han hade haft någon lust att tala, saknade han förmåga att yttra ett ord, nu då denna misstanke, med alla de slutsatser som naturligen sammanhängde dermed, fullkomligt och med ens förstörde det nyvaknade hopp och den lugnande öfvertygelse, som hans morgonvandring skänkt honom. Det själslidande, som denna hastiga öfvergång från glädje till smärta förorsakade honom, var så häftigt, att det inverkade äfven på hans kroppsliga tillstånd. Sjelfva luften i hyddan förekom honom qväfvande, genom hans fars närvaro; och då Rosa skyndsamt lagade sig i ordning att gå och under en ögonblicklig växling mellan liflig rodnad och dödlig blekhet gick mot dörren, följde han henne ut med en

sådan brådska som om han flydde från sitt eget hem. Aldrig hade förut den friska luften och solljuset på honom öfvat ett så himmelskt lifvande inflytande som nu!

Han kunde söka trösta Rosa under fadrens hårda tilltal, han kunde betyga henne sin kärlek, som af ingen jordisk makt kunde ändras eller förminsas, under deras gång till bondgården; men han förmådde icke mera. Han vågade icke anförtro henne det, som i främsta rummet upptog hans tankar: hon var den sista bland alla mänskliga varelser för hvilken han kunde uppenbara den förfärliga hemligheten som han dolde i djupet af sitt hjerta. Så snart de kommit i sigte af bondgården, stannade Gabriel: han lofvade Rosa att snart komma igen och tog afsked af henne med ett tillgjordt lugn i sitt sätt, men med förtviflan i hjertat. Ehvad den unga flickan än måtte tänka derom, kände han sig dock icke äga mod nog att nu möta hennes far och höra honom efter sin vana glad och skämtsamt prata om Rosas snart förestående giftermål.

Lemnad åt sig sjelf, vandrade Gabriel fram och tillbaka öfver den öppna heden, utan att hvarken veta eller bry sig om åt hvad håll han vände sina steg. De tvifvelsmål om hans fars oskuld, som genom besöket vid Köpmannens Bord för tillfället skingrats, hade denne nu genom sitt eget språk och hela sitt uppförande åter upplifvat — hade till och med gett ökad styrka åt dem, ehuru Gabriel ej vågade tillstå detta för sig sjelf. Det var förfärligt nog att nödgas medgifva att de slutsatser han dragit af sin undersökning om morgonen ändock icke vore fullt bindande — att hemligheten i själva verket ännu låge lika outredd. Den ytterliga häftigheten i hans fars sista ord, de utomordentliga och obeskrifliga skiftningarna i ton, uttryck och åtbörder, medan han i dem gaf uttryck åt sitt misstroende, — hvad kunde väl allt detta betyda? Brottslighet eller oskuld? Ännu en gång: fanns der väl något rimligt skäl att längre bevifla den bekännelse som hans farfar gjorde på sin dödsbädd? Var det ej, tvärtom, vida mera sannolikt att den gamle mannens återkallande, om morgonen, af sina egna ord aftonen förut, skett under inflytandet af en panisk förskräckelse, i ett halft medvetslöst tillstånd, med försvagade förstärkskrafter och slumrande samvete? Ju längre Gabriel sysselsatte sina tankar med dessa frågor, destomera kände han sig urståndssatt — kanske också mera obenägen — att besvara dem. Skulle han väl söka råd hos andra, klokare än han sjelf? Nej: icke så länge man än kunde hålla ett emot tusen att hans far vore oskyldig. Denna tanke sväfvade ännu för hans sinne, då han, utan att sjelf ha någon aning derom, återigen fann sig vara i grannskapet af sitt hem. Han stod ännu tvekande ett stycke från dörren, då han fick se densamma försigtigt öppnas. Hans bror Pierre tittade ut och kom derpå springande emot honom. "Kom in, Gabriel, kom in för all del!" sade gossen allvarsam. "Vi äro rädda för att vara ensamma med far. Han har slagit oss derföre att vi talat om dig."

Gabriel steg in. Hans fader tittade upp från spiseln, bredvid hvilken han satt, frammutlande ordet: "Spion!" och gjorde en åtbörd af förakt — men han talade icke ett ord till sin son. Den ena timman efter den andra förflyöt under tystnad; af eftermiddagen blef afton och af aftonen natt; och ännu hade han icke talat till något af sina barn. Straxt efter sedan det mörknat gick han ut och tog sitt nät med sig — "det vore bättre," sade han, "att vara ensam ute på sjön än inne i huset tillhoppa med en spion." När han återvände nästa morgon, märktes ingen förändring hos honom. Dagar förgingo — veckor, till och med månader — och ehuru han så småningom i sitt uppförande mot de yngre barnen blef den samme som fordom, undergick hans förhållande till den äldste sonen aldrig någon förändring. När de träffade samman, hvilket numera sällan skedde, iakttog han alltjämt en fullkomlig tystnad, så vidt som han ej blef alldeles tvungen att tala. Han tog aldrig Gabriel med sig ut på fiske; han satt aldrig ensam med Gabriel hemma i hyd-

dan; han åt aldrig tillsammans med Gabriel; han talde aldrig att de öfriga barnen talade med honom om Gabriel; han ville aldrig höra ett ord af klagan, icke den ringaste hätydning på något som hans döde fader sagt eller gjort om natten, då den starka stormen var, af Gabriel sjelf.

Den unge mannen led och aftynade och förändrades så, att Rosa knappt kunde känna igen honom, under detta grymma system af huslig bannlysning; under det tärande inflytandet af den förfärliga misstanka, som aldrig lemnade honom; mest af allt dock under den oupphörliga samvetsföbrärelse, som väcktes genom känslan af att han höll på att undandra sig en skyldighet, som det var för honom en helig, en oeftergiflig pligt att ofördröjligen fullgöra. Oaktadt alla samvetsagg, allt obehag hemma i huset, alla själföbrärelser deröfver att han försummat bikta sig såsom en god katolik, kunde dock Gabriel icke förmå sig att upptäcka den hemligheten, som nedtryckte honom till den grad, att hela hans lifskraft var på god väg att derigenom förstöras. Han visste att om han en gång gett offentlighet åt denna sak, antingen då hans far till slut befunnes brottslig eller oskyldig, skulle en fläck dock alltid vidläda hans familj, hvaraf äfven Rosa skulle få sin del, genom sin förestående förbindelse med honom — en fläck som aldrig i deras tid skulle kunna utplånas. Verldens dom är förfärlig midt i folkhvimlet i en stor stad, der de flesta som bo i vår omgivning äro främlingar för oss — men ännu förfärligare är den ute på landet, der ingen är främmande för oss, der alla tala om oss och känna oss, der intet finnes som skyddar oss för onda tungors tyranni. Gabriel hade icke med nog att trotsa en sådan fara, att utsätta sig möjligheten att för hela lifvet stämplas med vanära — nej, icke en gång för att dermed fullgöra heliga pligter mot rätt och sanning.

Medan han ännu nedtrycktes af denna tunga börda, som förstörde hans själs- och kroppskrafter, blef Bretagne hemsökt af en allmän olycka som för en tid öfverväldigade alla andra och vände tankarna bort från enskilda bekymmer. Den tidpunkt hade nu ingått då den franska revolutionens ständigt växande storm hade nått sin höjd och rasade med orkanens häftighet. Den nya republiken beherrskades nu af de män, hvilkas sista och värsta galenskap var att förordna om utplånande af all religion och förstöring af allt hvad i det yttre utmärkte och symboliserade densamma, i alla delar af det land som af dem styrdes. Denna förordning hade också redan blifvit efter bokstafven satt i verkställighet i Paris och dess grannskap; och republikens soldater voro nu på väg till Bretagne, ledda af anförare, hvilkas uppdrag det var att utrota christendomen i denna den sista och säkraste tillflyktsort som den ännu ägde i Frankrike. (Forts. n. gång.)

Det är ett yndigt land!

Sådant är det motto som utgifvaren af tidningen "Skåne, Gammalt och Nytt", den bekante Orvar Odd, valt för att dermed karakterisera den provins, som han ansåg nog märklig och betydande att ensam för sig kunna ge ämne åt en periodisk skrift: och att Skåne ej mindre än danska öarna kan göra anspråk på att kallas "yndigt," lär väl ingen bestrida, som har tillfälle att dömma efter hvad han med egna ögon sett och erfärit. Skåne är dock icke blott ett "yndigt" land, det är ett godt land, på hvilket naturen slösat sina rikaste häfvor. Lyckliga äro sannerligen de människor att skatta, som der bo och bygga; men stora äro också de anspråk, som man har rätt att göra på så rikt begåfvade. Man kan dock icke annat än medgifva att Skånes innebyggare, åtminstone i nyare tider, motsvarat alla billiga fordringar, då de i de allra flesta fall kunna vara till godt föredöme för Sveriges öfriga innevägnare, när frågan är om framskridande i yttre välstånd, i upplysning och i sedlighet: att bönder utan att blifva herremän vinna herremäns bildning och förmögenhet, att församlingar finnas som sakna fattiga, att fasta väl inrättade folkskolor finnas snart sagdt i

hvarenda by, detta är förhållanden som hvar som helst skulle vara önskvärda. Det är icke utan sin betydelse, att en landsortstidning, kanske den bästa vi äga (jag menar Gottlands Tidning), då den omtalade en af de på många ställen i Skåne gjorda anstalterna att under den dyra tiden förse de fattigare med spanmål för godt pris, tog till rubrik: "Änno ett efterföljansvärdt exempel ifrån Skåne." Läser man i Justitie-Stats-Ministrens sednast utkomna Berättelse, så finner man till sin angenäma öfverraskning vid Torna Härad i Malmöhus Län, i stället för beskrifning på grofva brottmål och mordgärningar eller klagomål öfver bränvinets bedröfliga verkan såsom orsak till brottens stora antal, helt enkelt uppgifvet att superiet hålles i stort förakt samt att brott äro sällsynta: ett förhållande som är så mycket märkvärdigare, som Torna härad med en folkmängd öfver 20,000 personer på alla sidor omgifver staden Lund, som har 7,000 innevägnare. Man behöfver blott jämföra den inverkan som äfven de mindre svenska städerna annars pläga ha på närmaste landsbygds sedlighet. Vackrast af allt är dock ett förhållande, hvarpå man helt nyligen fästat uppmärksamhet med anledning af en i Falsterbo begången stöld: denna stöld skall vara det första brott som på femtio år blifvit begånget i de två städerna Skanör och Falsterbo. Dessa lemningar efter fordom rika och mäktiga handelsplatser äro visserligen nu obetydliga. De ha dock tillhoppa omkring 1000 innevägnare: Falsterbo är dessutom bebodt af fattiga fiskare, som visst icke sakna den frestelse till synd som ligger i nöd och brist på det nödvändigaste. Vittnar icke ett sådant exempellöst förhållande om en moralisk hållning, en stadga i karaktären, som man gerna skulle se vara allmänare bland menniskor? Det fordras icke så liten kraft att på en ofruktbar i hafvet utskjutande sandig landtunga, med långgrunda hamnlösa stränder, genom en milsvid öcken skild från närmaste människobonning, bereda sig sin bergning och ett trefligt hem, som kan fångla den på hafvet kringirrande sjömannen med en hemlängtan, lika stark som den, som drager Schweitzaren till sina grönskande dalar midt ibland alpernas snö. Skanör är dock icke ensamt i sitt slag i Skåne: det har i många hänseenden sin motbild af det längst i nordvest belägna Torekow, som af Orvar Odds fina pena har fått sig en särdeles treflig beskrifning, hvilken vi här nedan anföra ur "Skåne." Hvad som der säges om innebyggarens sysselsättning och anda gäller ord för ord om Skanör, och man torde deri kunna finna en förklaringsgrund till båda samhällenas trefnad under efter utseendet ganska missgynnande omständigheter.

Efter att hafva tillryggalagt Brantälid finner man de öfriga backarna öfver åsen på detta håll föga farliga, halfmilen stryker temligen lätt undan och vid Houfs kyrka börjar man redan åter stiga nedför mot Torekow. Vägen dit är åtminstone delvis ingalunda ful, snarare småtreflig, med sina många hyggliga gårdar — allt skeppare-possitioner, — kringkastade här och der mellan hassellundarna och skogsparkerna; närmast Torekow är trakten emedlertid något väl stenig och oländig, terrängen ser ut som en hafsbotten, hvilken genom någon outredd naturkraft lyftat sig upp i jämbredd med landbacken, och i själfva verket torde det också vara så; märkvärdig är den massa platt klappersten, hvarmed hela sträckor äro öfversäddade, och hvari icke blott Torekow äger, utan åtminstone Skånes samtliga städer skulle, om det påaktades, ega en outtömlig rikedom på af naturen tuktad gatläggningssten. Det är ett stenrikt stycke land.

Torekow är en liten plats, som verkligen frapperar den, hvilken första gången besöker dessa trakter. Egentligen blott ett "läge", har Torekow hela utseendet af en liten välmående stad, och detta till och med i högre grad än Båstad. Så godt som hela köpingen är bebodd af skepparfolk, deribland många af den svenska handelsflottans mest respekterade sjökaptener. Det är nogsam bekant att fisklägena på denna kust af Skåne äga själfva icke obetydliga flottor och dessutom utgöra ypperliga plantskolor för sjö-

män och skeppsförare; detta sednare isynnerhet gäller företrädesvis om Torekow. Flera af dess söner utgå ärligen ur sjömans-skolorna såsom styrmän och kaptener, beresa sedan i årtal äfven de aflägsnare hafven för Stockholmska och Götheborgska redare, pröfva sjömanslivets alla brokiga skiften, men komma, om allt går väl, förr eller sednare trofast tillbaka till det lilla Torekow en bukt af Kattegat, medförande ofta nog ett ganska vackert utbyte af mödosamt men ingalunda fruktlöst tillbragta år. Dessa från fjärran land hembragta och samlade skatter läggas alla som ett offer på den kära

fädernebygdens altare; Torekow är för hela denna ständigt rekryterade stam af vikingar liksom en älskad moder, åt hvilka alla täfla att bereda goda dagar, att göra det hyggligt och treligt hemma. Också finner man alla hus på läget vackert, till och med prydligt, "tacklade" och på det omsorgsfullaste "harpojsade"; gatorna, belagda med den ofvannämnda förträffliga plattstenen, äro propra och fina som ett skeppsdäck, boningsrammen prunka med koraller, underliga snäckor, påfogelsfjädrar och guldfiskar. Öfverallt finner man spåren af ordningssinne, välmåga, till och med komfort. På gästgäfvaregården,

der väl icke synerligt ofta resande anlända, var likväl allting städadt som till främmande, föräderna befunnos i sanning "first rate", uppässningen nära nog hotellmässig. Vi voro, som sagdt är, öfverraskade, vi mådde väl och sjön-go i duo:

"Rio Janeiro, det är ett land, som duger!"

Härmed lemna vi för denna gången Skåne, ehuru vi hoppas att framdeles få mer än ett tillfälle att visa att man med vida större skäl skulle kunna sjunga:

"Skåne, ja Skåne, det är ett land som duger!"

DRESDEN.

Dresden, hufvudstaden i det nuvarande konungariket Sachsen, ligger uti en härlig dal vid Elbe, som här upptager den lilla från Erzgebirge kommande floden Weiseritz. På Elbes venstra strand, d. v. s. söder och vester om floden, ligger den egentliga staden Altstadt med sina tre förstäder, samt längst i vester Friedrichstadt, som skiljes från Altstadt genom Weiseritz; på högra Elbstranden har man Neustadt, som ända till 1730 kallades Altdresden, samt Antonstadt, den yngsta norr om Neustadt belägna stadsdelen, först inrättad år 1835; äfven på denna sida ligger ett par små förstäder. Folkmängden har på sednare tider varit i ett starkt tilltagande; då man år 1834 endast räknade 66,000 innevånare, hade deras antal redan år 1849 stigit till 94,000. Af dessa voro största delen Lutheraner (88,000); dock räknade man

ELBBRYGGAN I DRESDEN.

den, blef den nästan helt och hållet ombyggd. Sednare blef den försedd med fästningsverk, hvilka utvidgades och fullbordades af Moritz, den förste kurfursten af Albertinska linien. Staden gick sedan oupphörligt framåt; men det var egentligen under de båda kurfurstar med namnet August, hvilka tillika voro konungar i Polen, som Dresden genom praktfulla byggnader och dyrbara konstsamlingar gjorde sig förtjent af att kallas det tyska Florens. Ehuru så väl sjuåriga kriget som den stora kampen mot Napoleon 1813, då ett blodigt slag stod utanför Dresdens murar, gjort sitt till att förstöra den forna härligheten, hafva dock alla sår snart blifvit läkta och Dresden är ännu onekligen framför andra tyska städer förtjänt af att besökas och beses. Rörande Dresdens samlingar få vi hänvisa till ett föregående nummer; om dess märkvärdigare byggnader vilja vi nu yttra några ord.

Bland Dresdens byggnadsverk intaga de båda bryggorna öfver Elbe första rummet. Den gamla Elbbryggen, af hvilken vi här lemna en afbildning, blef första gången uppförd efter 1260, ombyggd år 1344 och under åren 1727—1731 fulländad i sitt närvarande skick; den är 1,380 fot lång, 42 fot bred, har 16 hvalfbågar och är helt och hållet byggd af sandsten. Den andra bryggen, den så kallade Marienbrücke, 1000 steg längre nedåt floden, är uppförd i nyare tider 1846—1852, för att förbinda jernvägen till Prag med jernvägarna

från Leipzig och Görlitz (den Schlesiska); den är likaledes byggd af sandsten och har, ehuru 1,442 fot lång med en bredd af 54 fot, endast 12 hvalfbågar, hvardera af 100 fots spännvidd. — Bland kyrkorna utmärker sig i främsta rummet die Frauenkirche (Wårfrukyrkan), som 1726—1745 uppfördes utaf Bähr efter mönstret af Peterskyrkan i Rom: den är rund, med en präktig kupol och ett torn af 335 fots höjd, som med en bekväm uppgång ger den skönaste utsigt öfver staden

och dess omgifningar. Dernäst kommer den katolska kyrkan, uppförd 1737—1756 i italiensk stil efter Gaetano Chiaveris plan; den har en berömd orgel af Silbermann, 59 helgonbilder af Matielli, en stor atartafva af Mengs samt en mängd andra målningar af utmärkta mästare; den härliga musiken vid de der hållna högmässorna ditlocka de flesta främlingar, äfven

KUNGLIGA THEATERN I DRESDEN.

öfver 4,400 katoliker; (man får härvid ihågkomma att sachsiska konungahuset länge varit katolskt). År 1852 utgjorde folk mängden, militären inberäknad, 104,500.

Dresden kan ej göra anspråk på att räknas bland Tysklands äldsta städer: längre tillbaka än år 1206 har man ej kunnat finna några bestämda spår af dess tillvaro. Ursprungligen hörande till Biskopsstiftet Meissen, kom dock Dresden snart under Markgrevarna af Meissen och valdes år 1270 af Heinrich den höge (der Erlauchte) till residens. Efter dennes död kom emellertid staden genom köp under konung Wenzel i Böhmen, derefter under Markgreven Waldemar af Brandenburg, men slutligen år 1319 tillbaka till sina förra beherrskare, numera Sachsens kurfurstar. Vid den delning af Sachsen, som år 1485 företogs emellan Ernestinska och Albertinska linierna, föll Dresden på den sednares lott och har allt sedan nästan oafbrutet varit dess residens: från denna tidpunkt började också staden först höja sig från sin förra obetydlighet. Ännu 1491 räknade den ej mer än 5000 innevånare; efter en brand, som detta år härjade sta-

BRÜHLSKA TERASSEN.

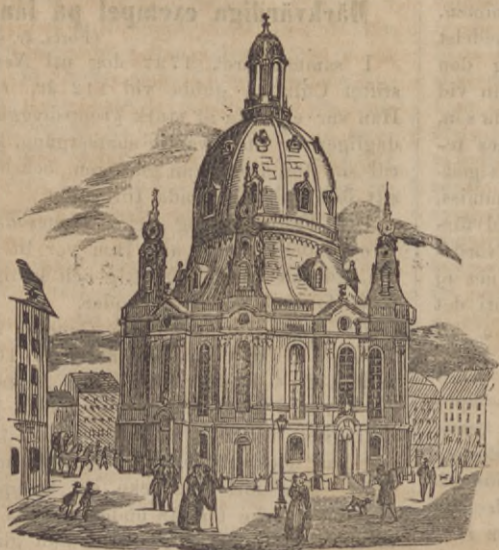
de som ej äro katoliker.

Kungliga slottet, som genom en betäckt gång är förenadt med sistnämnda kyrka, är en stor, men smaklös och oregelbunden samt illa belägen byggnad: utom dess i flera hänseenden märkvärdiga inre (freskomålningar af Bendemann) är den utmärkt genom sitt torn, det högsta i Dresden, af 355 1/2 fots höjd. Den nya kungliga theatern, bredvid katolska kyrkan, är uppbyggd af Prof. Semper 1838—1841 och öppnades första gången sistnämnda år. Ostridigt en bland de skönaste och bäst inrättade teatrar i tyskland, prydes den af utmärkta arbeten, statuer och basreliefer, af Rietschel och Hähnel. Märkvärdig är också den så kallade Brühlska Terrassen, en utmed Elbe belägen högst behaglig promenadplats: ursprungligen var den en af Ministern Grefve Brühl på sjelfva fästningsvallen anlagd trädgård, hörande till ett honom tillhörigt bollhus, numera det Brühlska Palatset.

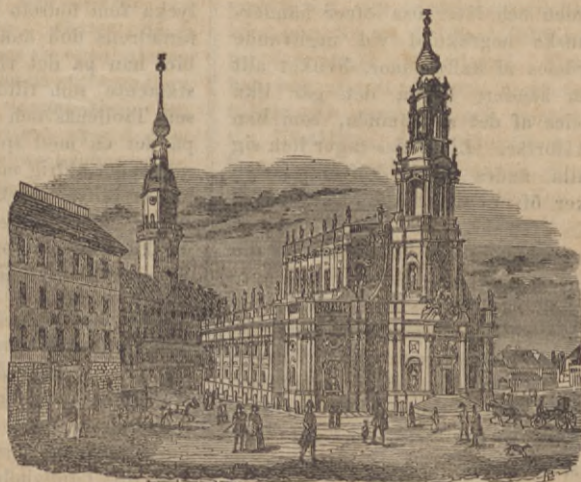
Alla dessa byggnader äro belägna i Altstadt. I Neustadt äro de offentliga byggnaderna mindre betydande: så mycket rikare är denna stadsdel på präktiga och smakfulla enskilda hus.

DRESDEN, SEDT FRÅN VESTRA SIDAN.

FRAUENKIRCHE I DRESDEN.

KATHOLSKA KYRKAN I DRESDEN.

Kammarherre Arvid Trolle.

(Ur Barfods "Märkvärdigheter rörande Skånska Adeln.")

Kammarherre *Arvid Trolle* är*) ovedersägligen en i sitt slag märkvärdig person, samt värd ett rum bland de anteckningar hvilka förvara minnet af det som tilldragit sig uti Skåne så väl under förra som sednare tider. Han är son af öfverste-löjtnanten *Fredrik Trolle* och fru *Brita Ramel*. Hans fader var ifrån första åren sorgfälligt, att, medelst en hans stånd och vilkor värdig uppfostran, sätta denne sin enda son i tillfälle att med heder fortsätta sin ätt, hvaraf han i Sverige var den ende. De skickligaste lärare blefvo således anskaffade för hans undervisning, och han gjorde äfven tämliga framsteg uti språket och historien. Men under allt detta märktes någon orolighet i hans tankekraft och någon besynnerlighet i hans lefnadssätt, hvaraf väcktes farhåga för hans tillkommande sinnesförfattning, hvilken i sednare tider ock blifvit aldeles besannad. Fadren sökte förekomma denna olägenhet medelst en resa till utrikes orter, som kan lät sonen, efter sina i Lund afslagda studier, företaga beledsagad af det bekanta hofrådet *Archenholtz*, såsom guvernör, samt en magister *Klinberg*, såsom informator för denne redan fullväxte herre. De länder som besöktes, voro isynnerhet Frankrike och England, fastän *Archenholtz* ej kunde vara honom följaktig till förstnämnda rike, i anseende till sin hos dess premier-minister, kardinalen *Fleury*, iråkade onåd, hvars följder sträckt sig ända till svenska kånsliet, hvarest *Archenholtz*, som bekant är, af sådant skäl blifvit sin syssla förlustig. Han måste derföre afbida sin unga herres återkomst till Brüssel; fastän herr *Trolle* sjelf haft föga nöje af sitt vistande i Paris, hvarest alla theatrar voro tillslutna, i anledning af den unge *Dauphins* dödsfall. Deremot hade han mera tillfredsställelse af sin resa till London, hvarest han fick se den blodiga exekutionen på hufvudmännen för de upprorska Skottarna, hvilka biträdt vid den unge pretendentens sista försök att återvinna *Stuartska* husets krona. Herr *Trolle* med sitt sällskap var åsyna vitne till alla i anledning af detta oväsande uti London förefallande händelser.

Till upplysning af hvad ofvanföre blifvit anfördt, får jag nämna, att skådespel och halshuggningar alltid varit det som herr *Trolle* med häftighet åstundat att åse. De förstnämnda isynnerhet gjorde på honom ett sådant intryck, att han ofta knotade öfver sin börd, som förmentemente honom att blifva aktör, och öfver sin far,

*) De bref till Assessor C. C. Giörwell, i hvilka Barfod framställt denna lefnadsskildring, äro skrifna i början af år 1778. Bland de många egenheterna och besynnerligheterna i den s. k. "galne Trollens" karaktär, framlysa dock så många vackra drag, oaktadt Barfods ingalunda smickrade framställning, att vi icke tro löjligt endast skola herrska under genomläsandet af densamma, äfven oberäknadt det hårda slag som genom en ryslig olyckshändelse drabbade honom på hans ålderdom.

som förbjöd hans kärlek till en aktris i Paris hvilken han ännu ej hunnit förglömma. — Han återvände slutligen till Sverige, utan annan frukt af sin utländska resa, än att hafva lärt att tämligen spela ur fickan, samt aldeles intet förändrad till sin sinnesförfattning. Detta visade sig redan vid hans första ankomst till fädernegården, Näs, då fadren tog emot honom vid vagnen, och hans första göromål var, att med dragen värja förfölja de på gården gående svinen, till hvilket slägte han alltid varit en afsvuren slende.

Kort derefter skulle fadren till honom afträda hans moderne-arf, Klågerups gård och gods, men uppförde, vid redogörelsen för godsets förvaltning, noggrannt alla de kostnader, som blifvit gjorda på sonens uppfostran och resor, hvilket väckte vederbörandes stora missnöje. Unge herren, som emedertid fått titel af kongl. kammarherre, etablerade sig nu för allvar uti Lund, hvarest han med sådan drift lade sig på studier, att han blef histor. adjunct, samt äfven presiderade för tvenne akademiska afhandlingar: om Drottning *Elisabeth* af England, och om den *Orleanska Flickan*. Han sökte derjämte uppnå fullkomlighet i det latinska språkets talande, till hvilken ända han höll sig en egen språkmästare. Men lärdoms-grillerna måste äntligen vika för kärlekens; ty han förläskade sig uti demoiselle *Liboria Harmens*, dotter af physices professorn, doktor *Gustaf Harmens* och fru *Maria von Hegarth*. Detta behagade väl icke särdeles hans herr fader; men då saken ej stod att hjälpa, emedan sonen var orygglig i sin föresats att gifva sig med detta fruntimmer, som i anseende till sina egenskaper var denna ära väl värdig, måste äfven fadren beqväma sig till att antaga henne till svärdotter. Under en följande tid vann hon sedermera sin förnäma svärfars hela ynnest, likasom hon med all möjlig saktmodighet och efterlåtenhet finner sig i alla de ledsamheter, hvilka äro en följd af hennes mans nycker och underliga väsende.

När öfverste-löjtnant *Trolle* dog, gjorde han sonsonen, herr *Fredrik Trolle*, till ägare af fideikommisset *Trollenäs**). Detta förbittrade på det högsta den efter sin tanka förfördelade kammarherren, som likväl fick vederlag i penningar för den arvedel, som borde hafva tillfallit honom af samma hans fädernegods. I sin hetta öfver detta ämne går han ända derhän, att han försmädar sin afidne fader, hvilken han gemenli-

*) Detta namn gaf Öfverstelöjtnant *Fredrik Trolle* åt sin fädernegård Näs, då han med förbigående af den för galen anseddä sonen stiftade ett fideikommiss till förmån för sonsonen. Samme man stiftade tvenne andra högst betydliga fideikommiss till förmån för mågarnas Riksrådet *Bondes* och Grefve *Johan Wachtmeisters* afkomlingar, och visade dervid en särdeles ifver att bevara *Trollenäs* namnet. Det gamla *Eriksholm*, nu om döpt till *Trollholm*, skulle för alltid tillhöra familjen *Trolle-Bonde*, likasom *Wärpinge gård* bredvid *Lund* fick mista sitt gamla ärliga namn, för att såsom *Trolleberg* ständigt fästas vid *Trolle-Wachtmeisterska* namnet. Tredje mågens *General Löwens* son fick en motsvarande penningesumma, för hvilken gods skulle inköpas att under fideikommiss-natur innehafvas i förening med namnet *Trolle-Löwen*.

gen kallar "Näs-mannen"; ty, sjelf ärlig och rättsinnig, kan han aldrig förlåta den af hvilken han tror sig hafva lidit orätt. För denna böjelse tystnar sjelfva naturens röst, så att han icke en gång vill sjunga de orden af psalmen, "Låt mina ben få ro i mina faders graf": utan tillägger: "Inte vill jag ligga hos Näs-mannen, inte"; hvilket tillika utmärker en samvetsgranhet att icke inför det högsta väsendet framföra något fäfängt ord; ty han är verkligen gudfruktig, fastän hans gudstjenst alltid störrer andakten hos andra, som ej äro vana att se hans besynnerliga åtbörder under bönen. Dessa instämma eljest med hela hans öfriga väsende, utseende och klädedragt. Det förstnämnda är en blandning af förstånd och vanvett, så att han både med rätt och orätt fått namn af "Galna *Trollen*". När konungen*), år 1766, såsom kronprins besökte Lund, var han af denna anledning nyfiken att få se herr *Trolle*, som dervid talade så artigt, att höga vederbörande betygade sin förundran öfver det som tillades honom. Då man åter ser hans dagliga lefnad och hemseder, kan man ej hålla honom för en af de slugaste; ty hans väsende innefattar så många besynnerligheter, ja, löjligheter, ett det blefve allt för vidlyftigt att nämna hälften. — Hvad sjelfva personen angår, så är han en tämligen stor och grof man, med snöhvitt hår, och var af lika utseende vid 40 års ålder, som nu, då han är öfver 60. Hans kläder äro af den gamla stilen och, vid högtidliga tillfällen, af den garderob, som han lät göra sig i Paris, år 1746; fastän han, såsom laglydig ej vågar bruka de galonerade kläderna i Sverige, hvarföre han ock hvarje år gör en resa till Köpenhamn till att vädra dem, samt för att med detsamma se spektaklet, hvilket han ej heller försunnat så ofta någon theatralisk karavan infunnit sig i hans grannskap, under den tid han var mera rask än för det närvarande; ty han börjar redan känna ålderns annalkande. Hans dagliga klädning hänger på kroppen så länge den hänger ihop, viljandes han ej låta göra sig någon ny, emedan den ej kan sys så väl som i Paris, hvarföre frun för någon tid sedan lät beställa en klädning i Malmö, föregifvandes, att den kommit ifrån Frankrike. När han är rätt grann, har han en brun sammetsrock, som visar märken af de sammanlagda vecken, tillika med en brokig sydd sidenväst, och en hatt, sådan man ser drängen hafva på franska komedien; men byxorna äro ofta uti rätt svaga omständigheter. Då han är så ajusterad, kommer han alltid uti en karett med fullt spann; fastän det ofta händer, att herren helt allena sitter baklänges i vagnen. Likaledes händer, att när han hälsar på en, glömmet han nästan alltid att sätta hatten på, tills han skall helsa på den nästkommande. Men att se honom i hvardagslag är någonting förfärligt; ty man skulle snarare taga honom för en tiggare, i synnerhet då han är ockuperad med någon hushållsbeställning, särdeles att tappa vin, då hela huset är i alarm, och herren sjelf half-

*) Gustaf III.

naken, hvarvid man får se en kropp, luden som en babian. När han skall tvätta sig, skall åtminstone en så vatten frambäras, då han ställer sig midt på gården och låter ösa öfver händerna. Han är ganska nogräknad vid utgifvande af specerier, särdeles af kaffe-böner, hvilket allt han sjelf har om händer; fastän det går lika mycket åt, särdeles af det sistnämnda, som han nästan omåttligt förtär. Likaledes tager han sig väl till lifs af alla andra Guds gåfvor; fastän han sedan skriker öfver sin mage, äfven i det största sällskap.

I sitt penninge-väsende är han allt för illa kommen; ty hans räknekonst räcker ej längre än fingrarnas antal. Då han skall uppbära de efter fadren honom tillslagna penninge-räntorna, sker det alltid uti någon god mans närvaro, som skall räkna de aflemnade sedelbundtarna, hvilka han noga förvarar, inläggandes ett runstycke för hvardera, så att den som vill taga bort en bundt skall äfven borttaga ett runstycke, då mistningen aldrig märkes. Af denna orsak kunde han också ej veta, huru mycket en af hans drängar stal ifrån honom; fast han nära nog hade förlorat vettet därför, och han lamenterar ännu deröfver långt mera än öfver sina förlorade barn: likasom han kan fordra ersättning af barn för det lilla deras fader varit honom skyldig för 30 år tillbaka. När han skall ge ut penningar, sker det aldrig förr än klockan är slagen tolf, då han först med en knappnål undersöker hvarenda sedel, om den är dubbel, och sedan breder ut dem alla på ett bord, samt flera gånger öfverräknar dem på svenska, tyska och franska; fastän han vid detta hufvudbry ofta förlorar kencepterna. Vid utbetalningar är han så nogräknad, att han vid drickspenningars utgifvande, efter att ha återtagit dem flera gånger, alltid gör indragning af en eller två styfver: ja, han for en gång ifrån Lund till Malmö, för att låta slipa en rak-knif, emedan två styfver vanns på köpet. Till sistnämnda stad for han alltid sjelf, för att köpa allt, till och med ett bref knappnålar. Med gårdens hushållning har han aldrig kommit till lags, utan lemna den åt inspektoren, som dymedelst på behändigt sätt förskaffar frun nödiga handpenningar, hvilka herren aldrig velat bestå henne, så att han stundom mött långa rader sädes-läss, ämnade till försäljning, dem man sagt honom skola föras till qvarns. För tidsfördrif spelar han stundom på violin och klavér, ackompanjerad af sin orgelnist; fastän samma koncert alltid blir rätt komisk. För elden än han så rädd, att han vid förbifarten af Malmö bränneri ej vågar vända sig ditåt, af fruktan att håret skall antändas. Om sina sakers bevarande har han sådan värd, att han ej tål att någon lutar sig till hans gårds-mur, samt ropar himmelshögt, om någon skulle råka stöta emot hans möbler. Någon af hans grannar har alltid varit hans hemliga råd, som han mest vördat. Fordom var detta öfver-ceremonimästaren baron *Stjernblad*; men efter dennes död har landshöfdingskan *Thott* fått nämnda förtroende, hvarföre hon ock alltid, vid hans återkomst från Köpenhamn, får en present, som med mycken ceremoni henne tillställes. Då han reser till nämnde stad, förser han sig alltid med så många par klippings-handskar, som han ärnar tillbringa dagar derstädes, utan hvilket medel han ej skulle veta reda på tiden, hvarom han alltid misräknar sig, om han någon dag glömt påtaga nya handskar.

Herr *Fredrik Trolle*, äldste sonen af kammarherren *Arvid Trolle* och fru *Liboria Harmens*, blef i sin tid ett bedröfligt exempel af människoslägtets dårskap, när det medelst sina anstalter vill föreskrifva lyckan lagar, samt af dess oförmåga att förekomma olyckan, som ofta medelst de obetydligaste tillfälligheter kullslår den sällhet, som tyckes bygd på de mest osvikliga grunder. — Han var allt ifrån sin födelse föremålet för farfaderns, den rike öfverste-löjtnanten *Fredrik Trolles* hela ömhet, hvilken visade sig i den sorgfälligaste värd om hans uppfostran. På det han ej, genom åskådandet af faderns besynnerligheter, skulle åsamka sig några dylika nycker, blef han i sin späda barndom satt i pen-

sion uti Stockholm, och, till mera ålder kommen, på lika sätt flyttad till Upsala, för att medelst kunskapers förvärfvande göra sig värdig den lycka som födseln beredde honom. Då han vid farfaderns död ännu var sina föräldrars enda son, blef han på det rikaste försedd uti dennes testamente, som tilldelade honom de betydliga godsen *Trollenäs* och *Fulltofta*, såsom fidei-kommiss, på det en med sparsamhet och flit samlad förmögenhet aldrig måtte genom yppighet och vårdslöshet blifva försringrad, och *Trollenämnet* ej heller någonsin genom medellöshet falla uti det förakt, som nu öfverhöjer en och annan uti Skåne fordom lysande ätt.

Förmynderskapet för den unge herren uppdrogs enligt samma författning åt tvenne gode män, lagmannen *Möllerheim* och härads höfdingen *Hollström*, hvilken förstnämnde vid sin död efterträddes af den för klok förvaltning och ädel hushållning så värdigt berömde ryttmästaren *Delwig* till *Tunbyholm*, den ende släktingen på öfverste-löjtnantens moderne. Unga herren hade emellertid, under handledning af nuvarande theologiska professorn i Lund, doktor *Weideman*, fortsatt sina studier i Upsala, samt gjort en lustresa till Petersburg, Men nu var tiden inne, då han, enligt testamentets föreskrift, borde engageras i hof-rätten eller kansliet, till vinnande af den lag-kunskap, som behöfdes vid förvaltningen af den stora egendom, hvilken han, såsom myndig och tjenstfri skulle tillträda. Hertig *Carl*, som den tiden hade södra Skånska regementet, och var ganska mån att för dess anseende dertill erhålla officerare af utmärkt börd och förmögenhet, verkade dock så mycket hos vederbörande, att han, med afvikande från farfaderns yttersta vilja, tog tjenst vid militären, och befordrades till kornett vid samma regemente.

Han anlände i sådan egenskap, år 1774, till sin födelseort, och såg, så till sägandes för första gången, sina föräldrar; fastän fadren ej särdeles tålte honom, såsom innehafvare af den egendom, hvilken han trodde med rätta tillhöra sig. Vintern tillbragtes dels på gården *Trollenäs*, dels hos hans fru moder, som år 1773 förökade familjen med en annan son, herr *Arvid Trolle*, då varande föremålet för faderns hela kärlek, såsom med honom lika vanlottad på arfvet vägnar. Följande året, 1775, skulle vår unga kornett göra sitt första fälttåg med regementet, som under sin höga chefs eget befäl kamperade vid Öfveds-kloster. Han njöt der allt det anseende som hans förmögenhet medförde, och badade äfven att framdeles öka det samma genom hurtighet och skicklighet i tjensten. Men midt under dessa för honom ovana krigsöfningar, fick han lust att göra sin ömma moder ett besök på Klågerup, sum är beläget icke särdeles långt ifrån läger-platsen. Han ville härtill använda den ledighet, som den då infallande söndagen medförde, och hade, för befordran af sin skyndsamma återresa, till samma dags afton beställt nödiga hästar på vederbörliga ställen. Emellertid gjorde han sin mor och sina systrar sällskap till socknekyrkan *Hyby*, hvarest de afhörde en af den skicklige pastor *Seamander* hällen predikan, rörande uppväckelse till bönen, i anledning af Böne-söndagens evangelium. Det var icke ovanligt, att se det unga herrskapet härvid yttra mycken andakt; ty de voro uppfödda i christendom, och ännu allt för unga att af tiden hafva blifvit förförda. Men mera sällsamt var, att då pastorn, enligt landets sed, efter predikans slut höll ett tal öfver en man som dött ifrån flera små barn, blefvo kornetten och fröknarna dervid på det ömmaste rörda, så att de flöto i tårar, vid förklaringen af texten ur *Ruths* bok: "Jag hafver låtit eder fara med gråt; men Herren skall gifva mig eder igen med glädje evinnerliga".

Unge herren, som ämnat från kyrkan genast anträda återresan till läget, lät sig dock förmå att följa familjen till *Torup*, att der hos öfverceremoni-mästaren, baron *Stjernblad*, spisa middag i sällskap med flera grann-herrskaper.

(Forts. n. gång).

Märkvärdiga exempel på långt lif.

(Forts. fr. sid. 43.)

I samma året 1792 dog uti *Neus* i Erkestiftet *Cöln* en gubbe vid 112 år, *H. Kauper*. Han var en man af stark kroppsbyggnad, gjorde dagligen en liten vanlig spatsergång, kunde ända till sin död läsa utan glasögon, och behöll äfven sitt förnufts bruk ända till slutet.

Uti England dog icke längesedan *Helena Gray* i dess 105:te år. Hon var liten till växten, ganska munter, glädlig och lustig, och fick få år före sin död nya tänder.

En baron *Baravicino de Capellis* afled 1770 i Meran i Tyrolen i en ålder af 104 år. Han hade haft 4 hustrur: med den första gifte han sig i 14:de året, och med den sista i 84:de. Af detta sista äktenskap föddes honom 7 barn, och när han dog var hans hustru hafvande med det 8:de. Han förlorade icke sin kropps och själs munterhet icke förr än under de sista månaderna af sin lefnad. Aldrig nyttjade han glasögon, och gick ofta, ännu på sin höga ålderdom, en styf mils väg. Hans vanliga spis var ägg; aldrig åt han kokt kött, utan någon gång stekt, men alltid helt litet. The drack han mycket.

Ant. Senis, en Landbrukare i byn *Puy* uti *Limoges*, afled år 1770 i sitt 111:te år. Han arbetade ännu 14 dagar före sin lefnads slut. Han hade sitt hår och tänder än i behåll, och hans syn hade icke blifvit försvagad. Han åt vanligen kastanjer och mais. Aldrig hade han låtit öppna sig åder, och aldrig intagit något afförande medel.

I början af sin bok om konsten att lefva länge afhandlar *Hufvudland* först "vetenskapens" historia och sedan han gjort en framställning af de gamles åsigtur i detta hänseende fortfor han.

Rikhaltigast på nya och besynnerliga infall uti denna väg var medeltidens tusenåriga natt, då svärmeri och vantro förvisade alla rena naturenliga begrepp, då den spekulativa systolösheten i klostren föranledde ett och annat kemiskt och fysiskt påfund, som dock användes mera till begreppens förvirring än upplysning, mera till vantrons befordran än till kunskapens befastande. Det var denna natt, under hvilken de ohyggligaste missfoster af människoförståndet utkläcktes, och de vansinniga idéerna om Förtrollning, kropparnas *Sympathi*, de *Vises Sten*, hemliga krafter, *Chiromanthi*, *Kabala*, *Universal-Medicin* o. s. v. utspreddes eller åtminstone tillskapades i världen; hvilka thy värr! ännu finnas gängse, och blott i förändrade samt moderniserade skepnader allt jämt ännu tjena till människoslägtets förlängande. I detta själamörker framalstrades ock nu den tron, att lifvets bibehållande och förlängande, hvilket man hittills, såsom en naturens skänk, äfven genom de naturligaste medel hade sökt, kunde vinnas genom kemiska förvandlingar, genom tillhjälp af första materien, den man trodde sig hafva fångat i destiller-kolfven, genom elaka konstellationers undvikande, med mera dylikt vanvett. Jag vill här anmärka några af dessa till mensklighetens skada utkläckta förlöslager, hvilka, trots deras orimlighet, likväl vunno förtroende.

En af de oförsämdaste charlataner och storskrutande lifvets förlängare var *Theophrastus Paracelsus* eller, såsom hans hela och honom så väl karakteriserande namn lyder, *Philippus Aureolus Theophrastus Paracelsus Bombastus ab Hohenheim*. Han hade genomrest halfva världen, hade från alla dess orter och änder samlat recepter och undergörande medel, samt isynnerhet, hvilket då ännu var sällsynt, i bergverken studerat metallernas kännedom och behandling. Han öppnade sin vädjobana med att nedrifva allt hvad som hitintills blifvit lärdt, att behandla alla högskolor med yttersta förakt, att presentera sig för världen såsom den ypperste filosof och läkare, och att heligt försäkra, att ingen sjukdom vore, som han icke kunde bota, intet lif, som han icke kunde förlänga. Såsom prof på hans oförsämdhet och den ton, uti hvilken femtonde seklets charlataner tilltalade sitt publicum, vill jag blott anföra början af hans hufvudbok: "I nästen stå tillbaka för mig, icke jag för eder; I mästen stå tillbaka för

"mig, Avicenna, Rhases, Galenus, Mesue; I från Paris, I från Montpellier, I från Schwaben, I från Meissen, I från Cöln, I från Wien, och hvad vid Donau samt Rhen-strömmen ligger; I öar uti hafvet, du Italien, du Dalmatien, du Athen, du Grek, du Arab, du Israel, viken alle tillrygga för mig och icke jag för eder: min är monarchien." Man ser således att han icke hade orätt, då han säger om sig: "Af naturen är jag icke danad till ett fint väsen; det är icke heller landets sed hos oss, som uppvuxit under talkottar." Men han hade den gåfvan att framlägga sitt vanvett i ett så mörkt och mystiskt språk, att man förmodade de djupaste hemligheter ligga deruti förborgade, och ännu här och der forskar derefter, och att det åtminstone var alldeles omöjligt att vederlägga honom. Genom allt detta, samt genom de nya och förunderliga verkningarna af några kemiska medel, som han först införde uti medicinen, väckte han en förvånande uppmärksamhet och han blef så vida ryktbar, att ifrån hela Europa lärjungar och patienter strömmade till honom, och att äfven en Erasmus beslöt rådföra honom. Han afled dock i 50:de året, änskönt han ägde Odödlighets-Stenen; och när man närmare pröfvar detta "vegetabiliska svafvel", så finner man, att det var intet annat än ett hetsigt medel, likt Hofmans droppar.

Men icke nog med det, att man använde kemien och anderikets hemligheter till att förlänga vår lefnad; själva stjernorna måste äfven tjäna dertill. Det blef då en allmän tro, att inflytelsen af stjernorna (hvilka man väl icke kunde föreställa sig alldeles sysslolösa) styrde människornas lif och öden, att hvarje planet och hvarje konstellation kunde gifva det derunder framalstrade väsendets hela existens en viss liksom nödvändig riktning till godt eller ondt, och att följaktligen en astrolog eller stjerntydare blott behöfde veta födelsetunden och minuten för att kunna bestämma dess temperament, själsförmögenheter, öden, sjukdomar, dödsätt och äfven dödsdag. Detta troddes icke blott af den stora hopen, utan och af de största, de förståndigaste och kunnigaste personer på den tiden, och det är förunderligt, huru länge och ståndaktigt man förblef derved, änskönt exempel icke kunde saknas, då spådomen slog fel. Biskopar och andra af det högre klerociet, berömda filosofer och läkare befattade sig med att ställa så kallade nativiteter eller med dylika spådomar; man höll äfven vid universiteterna föreläsningar deröfver, såväl som öfverpunkter-konsten och Kabala. Till bevis vill jag anföra något om den ryktbare Thurneisen, den mest lysande astrolog och en verkeligen utmärkt person. Han lefde i förra seklet vid kurfurstliga hofvet i Berlin, och var lif-medikus, kemist, navitetsställare, kalendermakare, boktryckare och bokhandlare, allt uti en person. Hans reputation uti astrologien var så stor, att nästan uti intet förnämligt hus i Tyskland, Polen, Ungern, Danmark, ja jämväl England föddes ett barn, då man icke genast affärdade något bud till honom med födelsetundens tillkännagifvande. Ofta kommo 8, 10 till 12 sådana födelsetimmar på en gång honom tillhanda, och han blef slutligen så öfverhopad, att han måste hålla sig medhjelpare till denna sysslas bestridande. Ännu finnas många band med sådana förfrågningar på biblioteket i Berlin, uti hvilka äfven träffas bref ifrån drottning Elisabeth. Utom dess skref han årligen en astrologisk kalender, uti hvilken ej allenast årets natur i gemen, utan och dess förnämsta händelser och dagar med korta ord eller tecken uppgäfvos. Det är väl sant, att han vanligen utgaf denna sin uttydning först i det följande året; dock finner man äfven exempel, att han med pennningar och goda ord lät beveka sig, att också förut meddela denna hemlighet. Man måste härvid sannerligen förundra sig deröfver, hvad den ehuru obestämda profetiska utsagon och en gynnande tillfällighet förmå åstadkomma; hans kalender bibehöll sin kredit öfver 20 år, hade en strykande afsättning, och skaffade jämte andra charlatanerier, åt författaren en förmögenhet af några 100,000 gyllen.

Men huru kunde man uti en konst, som fastställde så bestämda och oundvikliga gränser för

människors lif, finna medel till dess förlängande? — Jo, detta skedde på följande välbeställda sätt. Man antog, att likasom hvar och en menniska stod under inflytelsen af en viss stjerna, så hade hvar och en annan kropp, växter, djur, äfven hela länder och särskilda hus sin egen stjerna af hvilken de regerades, och i synnerhet var mellan planeter och metaller nära sammanhang och sympathy. Således när man visste ifrån hvilka konstellationer och stjernor en människas olyckor och sjukdomar härrörde, så behöfde hon intet annat hjälpmedel, än att blott betjena sig af sådan mat och dryck samt boning, som beherrskades af de motsatta planeterna. Detta väsåledes en alldeles ny diets-lära, sannerligen ganska skiljaktig ifrån de gamla grekernas. Förekom nu någon dag, hvars synnerligen olyckliga konstellation gaf anledning till att befara någon svår sjukdom eller dylikt, så begaf man sig till en ort, som stod under en vänlig stjerna, eller intog man sådana lifs- och läkemedel, som under en god stjernas beskydd förstörde den ondas inflytelse. — Af samma skäl hoppades man kunna förlänga lifvet genom talismaner och amuletter. Emedan metallerna stodo i närmaste förbindelse med planeterna, så var det nog att bära på sig en talisman, som under vissa konstellationer blifvit af dertill passande metaller smält, gjuten och präglad, för att kunna tillägna sig den dermed förbundna planetens hela kraft och protection. Således hade man ej allenast talismaner, som afvände en planets sjukdomar, utan och talismaner för alla ifrån stjernorna sig härledande sjukdomar, ja jämväl sådana, som genom en synnerlig blandning af åtskilliga metaller och egna konstver, fingro vid deras smältning den underbara kraften, att upphäfva hela inflytelsen af en olycklig födelsetund, att befördra till äreställen, samt att i handels- och äktenskapsärender göra god tjenst. Var Mars i Skorpionens tecken på dem präglad, och voro de i denna konstellation gjutna, så gjorde de en segrande och osårbar i krig; och tyska soldaterna voro så förvissade om ofelbarheten af denna hjälp, att en fransk författare berättar om ett deras nederlag i Frankrike, att man hos alla deras döda och fångna funnit amuletter hängande om halsen. Men planet-gudomligheternas bilder fingro i det afseendet alldeles icke hafva någon antik skepnad, utan en mystisk och löjlig skapnad och drägt. Man har ännu en emot vissa sjukdomar, prydd med Jupiters bild. Här ser Jupiter alldeles ut som en gammal professor i Wittenberg och Basel: det är en skäggrik man, klädd i en vid med pelsverk fodrad öfverrock, som håller i ena handen en uppslagen bok och docerar med den högra. — Jag skulle icke så länge hafva uppehållit mig vid detta ämne, om icke detta de förra sekternas grillfänger blifvit för ännu få år sedan i gång bragt af Cagliostro, och än i sista fjerdedelen af 18:de seklet här och der funnit bifall.

Ju mer förvirrade och orimliga de då herrskande begreppen voro, desto hugneligare måste för oss vara minnet af en man, hvilken förstätt lyckligen reda sig utur deras irrgång och uppleta konsten att förlänga sitt lif på naturens och måttlighetens väg. Det var Italienaren Cornaro, som genom den enklaste och strängaste diet, och genom en ståndaktighet utan exempel i densamma, förskaffade sig en hög och lycklig ålderdom, som gaf honom riklig belöning för sin försakelse och efterverlden ett lärorikt efterdöme. Ej utan deltagande och en glad medkänsla kan man höra den 83-årige gubben berättas sin lefnads- och sin räddnings-historia, samt prisa all den glädthet och förnöjsamhet, hvarföre han hade sitt lefnadssätt att tacka. Han hade ända till sitt 40:de år fört en högst oordentlig lefnad, eller varit frossare i hög grad, var således ständigt sjuk af kolik, ledvärk och feber, och kom igenom den sistnämnda ändtligen derhän, att hans läkare försäkrade honom, att han icke skulle kunna lefva mycket öfver två månader, att alla läkemedel förgäfvos användes, och att allenast en sparsam diet kunde frälsa hans lif. Han följde detta råd, märkte redan efter några dagars förlopp bättring, och sedan han således till bragt ett år, var han ej allenast fullleligen återställd, utan och friskare än han någonsin förr

varit. Han beslöt fördenskull att ännu mer inskränka sitt lefnadssätt, och att alldeles intet mera njuta, än hvad till hans uppehälle var oundgängligt, och således förtärde han hela 60 åren, icke mer än 24 lod mat (allt inberäknadt) och 26 lod dryck om dagen. Derjämte undvek han ock alla starka och hettande saker, förkylningar och passioner; och genom denna sig alltid likställiga diet bibehöll ej allenast hans kropp utan också själen en så ståndaktig jämvigt, att intet kunde rubba den. Då han redan hunnit till hög ålder förlorade han en betydlig rättgång, hvaröfver två hans bröder grämde sig till döds, men han förblef liknöjd och frisk; han vätte en gång i vagn och bortsläpades af hästarna, så att arm och fot vredos ur led, han lät endast åter draga dem i led, och utan att bruka något var han innan kort återställd till hälsan. Men märkvärdigast och intygande, huru vädelig den ringaste afvikelse från en långlig vana kan blifva, var följande. När han var 80 år gammal, ville hans vänner nödgga honom, att nu, då hans ålderdom behöfde mera stärkas, öka något på sitt uppehälle. Han insåg väl, att med krafternas allmänna förminskning också matsmältningkraften skulle aftyna, och att man på ålderdomen snarare borde inskränka än föröka lifsuppehållet. Dock lät han öfvertala sig, förhöjde sin matportion till 28 och sin dryck till 32 lod. "Knappt hade jag," skrifver han sjelf, "fortsatt detta lefnadssätt i 10 dygn, förrän jag började, i stället för min förra glädthet och munterhet, blifva ledsen och modfärdig, mig och andra besvärlig. På 12:te dygnet fick jag en värk i sidan, som påstod i 24 timmar, och derpå följde en feber, som fortfor i 35 dygn med sådan häftighet, att man tviflade om mitt lifs räddning. Men genom Guds nåd och min förra diet repade jag mig åter, och njuter nu i mitt 83:dje år det muntraste kropps- och själstillstånd. Jag stiger ifrån marken upp på min häst, jag uppklattrar på branta höjder, och har nyligen skrifvit ett lustspel, fullt af oskyldig glädje och skämt. När jag hemkommer ifrån mina privata sysslor eller ur senaten, finner jag 11 barnbarn, hvilka kas uppfostran, tidsfördrif och sänger utgöra min ålderdoms glädje. Ofta sjunger jag sjelf med dem, ty min röst är nu klarare och starkare, än den nånsin var i min ungdom, och jag vet intet af de besvärligheter, det knorriga och motbudande lynne, som så ofta blifver ålderdomens lott." I denna lyckliga belägenhet uppnådde han det 100:de året *); men hans exempel blef utan efterföljd.

*) Lodovico Cornaro, som härstammade från en af det gamla Venedigs förnämsta ätter var född derstädes år 1467 och dog 1569 eller enligt andra 1566. Hans bok "Discorsi della vita sobria" ("om måttligheten") blef för första gången tryckt i Padua år 1558.

En orkan på Antigua.

(Forts. fr. sid. 48.)

För tusan, tänkte jag, här få vi ett vackert spektakel.

Inom några ögonblick var hela hushållet i rörelse. Bud skickades till det en half mil aflägsna sockerbruket, och till hamnen, hvar-est några plantagen tillhöriga, små fartyg lågo till ankars, hvilka användes att hämta socker från närgränsande öar, koraller till kalkbränning m. m. Under tiden hade stora matbordet i salen blifvit undanfölyttadt, man såg i dess ställe midt på golfvet en stor lucka, som med en trappa ledde ner i källaren. Uti denna, som enkom var byggd för att tjäna till tillflyktsort under orkaner, nedförde negrerna alla flyttbara saker af värde.

Omkring kl. 9 voro alla görliga försigtighetsmått vidtagna, och vi intogo derefter en brådsande frukost. Barometern hade visserligen fallit något, men icke betydligt, den vanliga sjöbrisn hade börjat, och allt var lugnt och vackert som förut.

På gården växte en präktig tamarind, dess grenar suckade under tyngden af den nästan mogna frukten och bladen vaggades sakta af vinden. Husdjuren syntes oroliga, tydligen medvetna om den annalkande faran.

Så obetydliga än dessa tecken voro, var jag ej fallen för att misstro dem; med spänd uppmärksamhet bevakade jag barometern och luften. Kl. 11 visade sig qvicksilfret bestämdt i fallande, det hade sjunkit till 29,80. Horizonten mörknade betydligt i nordkanten. Ännu fortfor passadvinden att blåsa, mild och svalkande; men kl. 2 e. m. stillnade den ut: barometern föll derjämte ytterligare.

Intet tvifvel återstod nu mera, alla voro öfvertygade att orkanen ej länge skulle låta vänta på sig. Småkojornas svarta innevägnare samlade sig kring Dry-hill-house att söka tröst hos de hvita.

Snart kom åter en lätt nordlig bris. I mån som den friskade, föll barometern: kl. 3 blåste full storm. Nyfiknen att se huru de i hamnen liggande fartygen hade förberedt sig att möta orkanen, begaf jag mig ut på en klippa, som dominerade ankarplatsen. Till min stora förargelse tycktes endast fyra af de på redden liggande fartygen hafva tänkt på sin säkerhet. Tre lågo endast för ett ankare med obetydlig ketting ute; en brigg hade boven-bram-råen uppe och förseglen loss. Man skulle knappast tro en sådan liknöjdhet möjlig. Gamle Columbus visste bättre, fastän han var den första Europé som besökte dessa öar. Som stormen mer och mer tilltog, ansåg jag rådligast att begifva mig af hem igen. För att med säkerhet verkställa sin reträtt, måste jag krypa längs trädgårdsmuren, som gaf mig skydd för vinden. Icke anande att orkanen redan hunnit så tilltaga i styrka, lemnade jag min skyddsmur, för att gå tvärs öfver en öppning som bildade en genomgång; men här förlorade jag genast fotfäste, och slungades med orkanens jättestyrka längs marken. I första ögonblicket ansåg jag mig förlorad, hamnen låg straxt nedanför, och ditåt styrdes ofrivilligt min kurs. Lyckligtvis stoppade jag upp, genom att få fast tag i de på stranden varande buskarna.

Sedan jag en stund, liggande framstupa på marken, samlat mina tankar, vågade jag ett nytt försök, och begagnande dervid alla de fördelar, som lokalen erbjöd, lyckades jag slutligen att uppnå gården.

Stormen fortfor att rasa. Den präktiga tamarinden tycktes vrida sig i ångest, slungande grenar och frukt ifrån sig, liksom ville den genom dessa uppoffringar köpa fred af det rasande elementet, hvars raseri syntes endast ytterligare retadt genom denna undergifvenhet.

Sedan jag åter inkommit i byggningen och fått något hämta anden, hjälpte jag till att barrikadera dörrarna och tillspika fönstren. En mängd qvinnor lågo om hvarandra på golfvet, tysta, emedan stormens rytande öfverröstade hvarje annat ljud.

Jag kunde ej skilja mina tankar från min favorit, tamarinden; känslan af dess qual nästan öfverväldigade mig. Genom en springa på en lucka, afvaktade jag ångestfull dess sista strid. De hundraåriga grenarna kämpade på lif och död, mot den öfverlägsna orkanen, hvars tjut till och med öfverröstades af stridsbraket. Innan kort var allt förbi, endast en trasig stump af stammen fanns kvar.

Mörkret omgaf oss, stormens våldsamhet ökades än mer, dess rytande växte till ett sådant tjut, att rösten ansträngd tätt invid grannens öra icke hördes "mer än en hviskning i dödens öra."

Sjelfva byggnaden gaf genom sitt knakande tillkänna, att den började svigta i kampen. Qvinnor och barn anbefalldes med tecken att gå ned i källaren. Sedan detta skett voro ägaren och jag ensamma i grundvåningen. Vår uppmärksamhet var i jämn spänning riktad, dels på barometern, som lyckligtvis hade sin plats nära källar-luckan, dels på byggnadens tilltagande skakning. Sjelfva väggarna tycktes böja sig till följe af trycket utifrån. Plötsligt kändes en stöt så stark, att den för ögonblicket kom pulsen att stanna. Efteråt befanns, att det var köket, stallet och öfriga uthus, som, uppförda i sammanhang med byggningen, nu hade flugit sin kos på stormens vingar. Stöt på stöt följde härpå, liksom kanonskott, stora stenar slungades mot väggarna, krossande verandan som omgaf huset.

Hvarken af uthusen eller verandan kunde sedermera minsta spår upptäckas.

Till råga på vårt elände, kom en stock rännandes tvärs igenom taket och bordet, fastnande i golfvet. Den var ihålig och ämnad att leda sockersirupen från en närbelägen sockerqvarn till kokhuset. Stockens öfra ända, som skjöt högt öfver taket, agerade nu som en väldig häfstång, hvarmed den rasande blåsten i dess innersta fogningar skakade byggnaden. Inom kort afbröts dock öfra delen af stocken, lemnande den undra kvar.

Barometern hade nu åter fallit till 28,50. Vi kände eller vi tyckte oss känna, huru byggningen var på väg att gifva vika. Nu var tid att begifva oss ned i den säkra källaren; men dessförinnan en afskedsblick på vår trogna varnare, barometern. Till min stora förvåning föll den ytterligare, just då i ögonblicket, ännu en half tum. Jag grep min vän i armen, och skrek med all makt i hans öra, för att göra honom uppmärksam härpå, men icke mera än förr kunde den menliga rösten göra sig hörd i orkanens dån. Genom tecken lyckades jag bättre.

Plötsligt ägde en underbar förändring rum.

"Gud i himmelen," ropade jag, "hvad kan detta betyda?"

På en gång hade allt blifvit tyst och lugnt som i grafven; endast snyftningar och böner från de i källaren samlade qvinnorna och barnen afbröt tystnaden.

Vi voro i orkanens "vortex."

Det är mig icke möjligt att beskriva dessa ögonblicks fasa. En dörr blef upplåst, och med ett tändt ljus steg jag ut i friska luften: lågan reste sig klar och stadig i höjden; omkring mig var mörkt, lugnt och tyst; men detta lugn var af kort varaktighet. Inom kort hördes ett aflägsset dån. Jag skyndade mig åter in och barrikaderade dörren efter mig. Jorden började nu sakta darra, det var ett tecken att en jordbäfning kom att öka vårt betryck. Orkanen återkom, fast från motsatt håll, bedöfvande våra sinnen och om möjligt vildare än förut. Huset, som redan var rubbadt i sin grundval, började vaggas fram och tillbaka: man såg huru osäkert dess fäste var. Vi nedstego nu i källaren och försäkrade luckan på undra sidan med stark surring. Flera långsamma timmar tillbringade vi här, i bäfvan, nästan medvetlösa genom det helvetiska oväsendet öfver våra hufvuden, då och då väckta af de hemska känslor som jordbäfningen framkallade. Några buteljer nedföll från sina hyllor, och långa rader af rom-fat vaggade sorgligt fram och tillbaka, liksom vore äfven de medvetna af den fara, hvaruti vi sväfvade, och äfven lika hjälplösa som vi. Kl. 4 på morgonen tyckte vi oss märka, att orkanen aftagit i styrka. Varsamt lossades surringen på luckan, och då den öppnades, lyste månen öfver våra hufvuden, ofta skymd genom massor af svarta moln, som med hiskelig fart rusade öfver himlahalvvet, hvilket nu var vårt tak, enär hela öfra delen af huset var borta.

Min vän förde mig till en närbelägen höjd, hvarifrån vi med långtande blickar skådade öster ut. Ändeligen dagades det.

"Se åt qvarnen", sade han, "jag kan icke: den måste vara borta; ty intet menskligt verk kunde motstå en sådan natt som denna; den måste vara förstörd, och jag — ruinerad."

Jag ansträngde mig att kunna urskilja någonting. Slutligen utropade jag: "Fatta mod! qvarnen står fast och stark, allt derborta tyckes vara i god ordning."

Solen höjde sig nu med all den prakt, som utmärkte föregående dagens morgon; men huru olika var icke landskapet omkring oss nu, emot då. Den scen af förödelse, som nu vid dagens ljus utbredde sig för våra blickar, trotsar all beskrifning.

Om en glödande stormby från helvetet hade passerat öfver ön, skulle den icke kunna hafva varit mera förstörande. Vegetation, menniskor, boningar och djur, allt hade försvunnit.

På hemvägen till vår källare, passerade vi igenom en lund, förr prunkande af lummiga kokosträd; nu återstod deraf icke annat än några fot af stammarna. De väldiga kronorna med sin frukt voro borta. En solid stenmur, 2 fot hög,

med ett jernstaket ofvanpå, som omgaf byggningen, hade äfven blåst bort, sten och allt. En del af staketet fanns efteråt, en mil derifrån.

Efter att gårdagen hafva lefvat i öfverflöd, skattade vi oss nu lyckliga att kunna stilla vår hunger med en torr skinka, som blifvit glömd i källaren. Underrättelser anlände snart från åtskilliga delar af egendomen. Ladugården hade blåst ner, och man berättade att alla fartygen i hamnen hade drivit i land och nu lågo torra bland buskarna på Rätt-ön. Uppsyningsmannen vid sockerbruket rapporterade att allt var förstört, med undantag af kokhuset, hvilket likväl hade lidit betydlig skada. Skorstenen till ångmaskinen hade blåst ner, och sjelfva huset hade remnat af jordbäfningen.

"Är någon ihjälslagen?" frågade jag.

"Ja massa," svarade uppsyningsmannen, "vi sakna tre negrer."

"Men är någon ihjälslagen?" repeterade jag.

"Oh nej, massa, ingen ihjälslagen, der var bara en stor sten som kom flygande och krossade stackars Peggys hufvud."

"Ni säger väl inte att Peggy är död?"

"Om hufvudet är sönderslaget af en stor sten som kom sättandes igenom luften och igenom taket, och träffade henne just här," och negern grinade betydelsefullt, "så lär hon nog vara död."

Jag erfor sedermera, att den stackars qvinnan blifvit död på det sätt han uppgaf.

Min låg drog mig till hamnen. Aldrig i mitt lif har jag sett en sådan tafla af förstörelse. De två största fartygen hade sjunkit med alla man ombord; man kunde ännu se något af deras undermaster öfver vattnet. Alla småfartygen hade, såsom jag förut hört, drivit i land och lågo nu högt uppe på stranden. Endast tre hade hållit fast, och ibland dem var, till min stora förvåning, briggen. Den låg ännu för endast ett ankare. Stormasten med sin boven-bram-rå var oskadad; men förstängen var knäckt straxt ofvanför påklädningen. Huru skall man kunna förklara sådant?

Den stackars ångbåten, på hvilken jag var förhyrd, hade slitit mycket ondt. I första början af orkanen, hade den draggat sina svåra morings-ankare med sig och drivit med bredsida tvärs på en lastbrygga. När stormen kastade om och började blåsa åt motsatt håll, hade ångbåten dragit en stor del af bryggan ned i hamnen, emedan man ej kunnat kapa den stora mängd af trossar, med hvilka den var fastgjord vid de nedgräfla kanonerna. Flera kolosala stenbyggnader på varfvet voro nedblåsta. En holländsk korvett, som låg 17 fot, hade blifvit uppräckt på 6 fots vatten.

Måhända kan det intressera någon af våra läsare, isynnerhet damer, att veta, det bröllopet, om hvilket vi i början talade, verkligen ägde rum några dagar efteråt, eller så snart man från vägarna hunnit undanröjda den mängd af träd, stenar och andra föremål, som blifvit ditslingade af den rasande orkanen.

Man har anledning att tro, att det lyckliga paret alltjämt fortfar att vara ett lyckligt par, med många barn, och ännu lefver i öfverflöd i St Johns på Antigua.

Af ILLUSTRERADT MAGASIN

utkommer under loppet af innevarande år ett nummer hvarje *Lördagsafton* från Anders Lindgrens Boktryckeri i Götheborg. PRENUMERATION emottages af Herrar Bokhandlare och å alla Kongl. Postkontor. Priset för helt år eller 52 nummer af 8 sidor eller 24 spalter med en stor mängd illustrationer är 6 Rdr 32 sk. Banko. Prenumeration kan dock äfven ske för halfår med 3 Rdr 32 sk. Banko. *Postförvaltare-arfvodet är i dessa priser inberäknadt.*

GÖTHEBORG den 7 Januari 1854.

Utgiv. af ILLUSTRERADT MAGASIN.

GÖTHEBORG.

På Anders Lindgrens förlag.

SNALLPRÄSSTRYCK AF ANDERS LINDGREN.